

LANDSHAFT VA REKREASION HUDUDNI TASHKIL ETISH TAMOYILLARI (FARG'ONA SHAHRI MISOLIDA)

Rahmonaliyeva Nodirabegim Ikromjon qizi
Farg'ona Politexnika Instituti Arxitektura kafedrasida
Bino va inshootlar arxitekturasi magistranti,
nodirabegimrahmonaliyeva@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tezisdagi Farg'ona shahrida landshaft va rekreasion hududlarni tashkil etish tamoyillari o'rganiladi. Farg'ona shahridagi rekreasion hududlarining aholi salomatligi, turizm va ekologik holatni yaxshilashdagi o'rni yoritiladi. Shahar landshafti va rekreasion hududlarni loyihalashda tabiiy landshaftni saqlash, ekologik barqarorlik va qulaylikni oshirish tamoyillariga asoslanilgan. Tezisdagi, shuningdek, rekreasion hududlarni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Аннотации

В данной дипломной работе изучены принципы организации ландшафта и зон отдыха в городе Фергана. Будет освещена роль рекреационных зон города Ферганы в улучшении здоровья населения, туризма и экологической обстановки. Проектирование городского ландшафта и рекреационных зон основано на принципах сохранения природного ландшафта, экологической устойчивости и повышения комфорта. В диссертации также даны практические рекомендации по развитию рекреационных территорий.

Abstract

In this thesis, the principles of landscape and recreation areas organization in Fergana city are studied. The role of recreational areas in the city of Fergana in improving public health, tourism and environmental conditions will be highlighted. The design of the urban landscape and recreational areas is based on the principles of preservation of the natural landscape, environmental sustainability and improvement of comfort. The thesis also provides practical recommendations for the development of recreational areas.

Калит сўзлар: Farg'ona shahri, landshaft va rekreasion hududlar, turizm, ekologiya, tabiiy landshaft.

Ключевые слова: Город Фергана, ландшафтно-рекреационные зоны, туризм, экология, природный ландшафт.

Keywords: Fergana city, landscape and recreational areas, tourism, ecology, natural landscape.

Kirish qismi. Farg‘ona shahri, O‘zbekistonning iqtisodiy va madaniy markazlaridan biri bo‘lib, shaharning urbanizatsiyasi va demografik o‘sishi ortidan landshaft va rekreatsion hududlarni rivojlantirish zarurati tobora kuchayib bormoqda. Shahar infratuzilmasini yaxshilash bilan bir qatorda, aholining dam olishi va sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlash uchun yashil hududlarni ko‘paytirish va rekreatsion maskanlar tashkil etish masalasi ham dolzarbdir. Aholi zich joylashgan hududlarda ekologik muammolar kuchayishi, havo ifloslanishi va tabiiy resurslarning kamayishi mavjud landshaft va yashil hududlarni himoya qilish hamda yangi rekreatsion zonalar yaratish muhimligini oshiradi.

Landshaft va rekreatsion hududlar shahar aholisining psixologik va jismoniy salomatligini saqlash, sog‘lom muhitda yashash imkoniyatlarini ta‘minlash bilan birga, turizm sohasini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyat yaratadi. Shaharda dam olish va o‘yin-kulgi zonalarining yetarli emasligi aholining dam olish va sog‘lomlashtirish ehtiyojlarini qondirishda cheklovlarni keltirib chiqaradi. Ushbu vaziyatda ekologik barqarorlikni saqlagan holda zamonaviy talab va standartlarga mos rekreatsion hududlarni tashkil etish Farg‘ona shahrida aholining hayot sifatini oshirish, ekologik muhitni yaxshilash, hamda iqtisodiy rivojlanishga zamin yaratish imkonini beradi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Farg‘ona shahrida landshaft va rekreatsion hududlarni tashkil etish tamoyillarini o‘rganish va ularni samarali rivojlantirish yo‘llarini tavsiya qilishdan iborat. Tadqiqot davomida shahar landshafti va ekologik muammolar o‘rganilib, mavjud rekreatsion hududlarning holati, aholining rekreatsion ehtiyojlari hamda yangi rekreatsion hududlar uchun ekologik va ijtimoiy moslik tahlil qilinadi. Shuningdek, tadqiqotda mahalliy va xalqaro landshaft dizayni tajribalari asosida Farg‘ona shahrining landshaftini yaxshilash, yashil zonalarini ko‘paytirish hamda ularni amaliyotga joriy etish uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot Farg‘ona shahrining ekologik holati, aholining demografik o‘sishi va rekreatsion ehtiyojlarini o‘rganish asosida olib borilgan. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llangan:

- **Tahlil metodi:** Shahar ekologiyasi va rekreatsion hududlarning ahvolini o‘rganish uchun statistik ma‘lumotlar va shahar landshafti holati tahlil qilindi.
- **Taqqoslash metodi:** Farg‘ona shahrining landshaftini boshqa shaharlardagi rekreatsion hududlar bilan solishtirish orqali amaliy tamoyillar aniqlandi.
- **Ekspert so‘rovi:** Shaharsozlik va ekologiya sohasidagi mutaxassislar bilan intervyular o‘tkazilib, hududlarni rivojlantirish bo‘yicha takliflar olindi.

Asosiy qism.

Tabiiy va sun'iy landshaftlarning uyg'unligini saqlash. Farg'ona shahrining landshaft va rekreatsion hududlarini loyihalashda tabiiy landshaft va sun'iy komponentlar o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash tamoyili alohida e'tiborga olinadi. Hududda mavjud tabiiy resurslar – daraxtlar, suv havzalari, mahalliy o'simlik turlari va yashil maydonlar muhofaza qilinadi va rivojlantiriladi. Bu yondashuv shahar ekologik tizimini barqarorlashtirish, tabiiy yashash muhitini yaratish va aholi uchun qulay dam olish sharoitlarini ta'minlashga qaratilgan. Tabiiy va sun'iy landshaftlar integratsiyasi nafaqat ekologik foyda keltiradi, balki shaharning umumiy es

1-rasm. Tabiiy va sun'iy landshaftlarning uyg'unligi

Rekreatsion ehtiyojlarga mos zonalar tashkil etish. Aholining rekreatsion ehtiyojlarini qondirish uchun Farg'ona shahrida turli funksional zonalar – dam olish maskanlari, sport maydonchalari, bolalar o'yin maydonlari, tabiatga yaqinlashtirilgan yashil maydonlar va madaniy tadbirlar uchun maxsus joylar tashkil etish rejalashtirilgan. Bu zonalar aholiga sifatli va xavfsiz dam olish imkonini beradi va jismoniy sog'lomlashtirish, madaniy rivojlanish va ijtimoiy o'zaro aloqalarni rivojlantirishda xizmat qiladi. Har bir zonaning o'ziga xos xususiyatlari bo'lib, ularni loyihalashda aholining turli yoshdagi vakillarining talab va ehtiyojlari hisobga olinadi. Bu uslub, ayniqsa, shahar infratuzilmasini yaxshilash va hayot sifatini oshirish uchun muhim hisoblanadi.

Yashil zonalarni rejalashtirish jarayonida ekologik jihatga alohida e'tibor berilib, tashrif buyuruvchilar uchun qulay va tabiiy muhit yaratish maqsadida mahalliy o'simlik turlari va landshaft dizayni uslublari qo'llaniladi. Ayniqsa, oilaviy dam olish hududlari, yoshlar uchun qulay joylar va bolalar uchun o'yin maydonchalari ahamiyat kasb etadi. Bu zonalar nafaqat dam olish uchun, balki turli mashg'ulotlar va ommaviy tadbirlarni o'tkazish uchun ham keng imkoniyat beradi. Shu bilan birga, shahar markaziga yaqin va chekka hududlarda joylashtirilgan rekreatsion zonalar shahar aholisi va sayyohlar uchun doimiy tashrif manziliga aylanishi uchun qulay infratuzilmalar bilan jihozlanadi 2-rasm.

2-rasm. Fargona viloyatining zamonaviy qiyofasi

Ekologik barqarorlikni ta'minlash. Ekologik barqarorlik Farg'ona shahrining landshaft va rekreatsion hududlarida muhim tamoyil hisoblanadi. Yashil hududlarni yaratishda ekologik tamoyillarga amal qilinadi: o'simliklarni tabiiy yashash sharoitlariga moslashtirish, suvni tejash usullarini qo'llash, chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini joriy etish va hududda atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan texnologiyalarni qo'llash kabilar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu chora-tadbirlar ekologik yuklamani kamaytirib, hududning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashga yordam beradi 3-rasm.

3-rasm. O'simliklarni tabiiy yashash sharoitlariga moslashtirish

Turizm salohiyatini oshirish. Shaharning rekreatsion hududlari nafaqat mahalliy aholi, balki turistlar uchun ham qiziqarli va jozibador bo'lishi lozim. Farg'onada landshaft dizayniga asoslangan rekreatsion hududlarni rivojlantirish orqali turizm sohasi uchun yangi imkoniyatlar

yaratiladi. Sayyohlar uchun qiziqarli dam olish zonalari, tarixiy va madaniy yodgorliklarni o'z ichiga oluvchi maxsus hududlar, shuningdek, xalqaro turizm tendensiyalari asosida ekologik va madaniy turizmni rivojlantirish imkoniyatlari o'rganiladi. Bu shahar iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, yangi ish o'rinlari yaratadi va turistlar oqimini oshiradi.

Innovatsion texnologiyalar va “Aqlli shahar” konsepsiyasini joriy etish. Zamonaviy texnologiyalar va “aqlli shahar” texnologiyalari orqali rekreatsion hududlarda xavfsizlikni oshirish, resurslardan samarali foydalanish va foydalanuvchilar uchun qulay sharoitlar yaratish mumkin. Masalan, masofaviy monitoring tizimlari, energiyani tejaydigan yoritish uskunalari, havo ifloslanishini kuzatish tizimlari, suv tejash tizimlari va obodonlashtirish ishlarini avtomatlashtirish kabi texnologiyalar qo'llaniladi. Ushbu texnologiyalar nafaqat hududni boshqarishni osonlashtiradi, balki ekologik resurslardan tejimli foydalanish va aholi uchun qulay sharoitlarni yaratishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajribalar va mahalliy o'ziga xosliklarni uyg'unlashtirish. Farg'ona shahridagi landshaft va rekreatsion hududlarni tashkil qilishda xalqaro tajribalar va muvaffaqiyatli loyihalar asosida mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan yondashuvlar qo'llaniladi. Turli mamlakatlarda o'rganilgan park va rekreatsion hududlarni loyihalash uslublari, ekologik va madaniy moslashuv tamoyillari mahalliy landshaft bilan uyg'unlashtiriladi. Xususan, O'zbekistonning boshqa shaharlari va mintaqalarida amalga oshirilgan landshaft loyihalari, shuningdek, jahon tajribasida muvaffaqiyatli bo'lgan ekologik barqarorlikni saqlash bo'yicha loyihalar Farg'ona uchun ham tatbiq etilishi mumkin. Shu orqali nafaqat ekologik muhit yaxshilanadi, balki rekreatsion hududlarning o'ziga xosligi va jozibadorligi oshiriladi.

Farg'ona viloyati hokimi Xayrullo Bozorov Farg'ona shahri va tumani tutashgan joyda, Xalqaro aeroport yaqinidagi “Ilg'or” MFY hududida barpo etilishi rejalashtirilayotgan Ekoshahar hamda kichik sanoat hududi loyihasini muhokamasini o'tkazdi.

Eski aerodrom hududidan 150 metrlik muhofaza zonasi qoldirgan holda 24 ming ishchi o'rni yaratiladigan kichik sanoat hududi joylashtiriladigan, so'ngra 10 gektar maydondan iborat yashil hudud bilan qoplanib, 40 ming aholiga mo'ljallangan 7-25 qavatli 313 ta ko'p qavatli turar-joylar va ijtimoiy obyektlar bilan davom etadigan Ekoshahar loyihasi jami 300 gektar maydonda amalga oshiriladi.

Viloyat hokimi, loyihani takomillashtirish yuzasidan o'z fikrlarini bildirib, shaharchaga keladigan asosiy yo'llarni kelajakda ham yetarli kenglikda bo'lishini, qurilishi rejalashtirilayotgan maktab, bog'cha hamda boshqa ijtimoiy obyektlarning kutilayotgan aholi soniga mutanosib xizmat ko'rsata olishi lozimligini, sanoat hududida joylashtiriladigan ishlab chiqarish korxonalarining ekoshahar konsepsiyasiga uyg'un shaklda ekologik toza texnologiyalarga asoslangan bo'lishini ta'minlash yuzasidan ko'rsatmalar berdi.

Xayrullo Bozorov, mas'ullarga ushbu shaharchaning o'rtasidan oqib o'tishi rejalashtirilgan kanalni qazish ishlariga kirishish, shaharchadagi yashil maydon hududlarini rejasini belgilab, Ekoshaharning obodonlashtirish loyihasini ishlab chiqish, bunda yashil maydonlar va daraxtzor orasida sayr qilish va velosport bilan shug'ullanish uchun yo'lakchalar bo'lishini hisobga olish, kichik sanoat hududini 50 sotixdan lotlarga ajratib, tashabbuskorlarni aniqlash hamda onlayn auksion orqali savdoga chiqarish va boshqa topshiriqlarni belgilab berdi 4-rasm.

4-rasm. Farg'onada 300 gektar maydonga ekoshahar hamda kichik sanoat hududi uchun mo'ljallangan loyiha

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va me'yoriy hujjatlar
 - O'zbekiston Respublikasi Qurilish Vazirligi me'yoriy hujjatlari
 - O'zbekiston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish" to'g'risidagi qonuni.
2. O'zbekiston va xalqaro ilmiy adabiyotlar
 - G'ulomov T., Arxitektura va shaharsozlik tamoyillari (2021).
 - Davronov S., Ekologik dizayn va landshaft loyihalash (2020).
 - Kalimullin R., Rekreatsion va turistik hududlarni tashkil etish tamoyillari (rus tilida).
3. Internet manbalari
 - O'zbekiston Respublikasi Rasmiy Veb-saytlari: O'zbekiston Respublikasi Davlat ekologiya qo'mitasi va Qurilish Vazirligi (www.uznature.uz,

<https://econferencezone.org>

4. Ilmiy maqolalar va dissertatsiyalar

○ O‘zbekiston va MDH davlatlarida rekreatsion landshaftlar bo‘yicha tadqiqotlar:

5. Mirzohid R. Koriyev Farg‘ona vodiysida rekreatsiya resurslarining hozirgi holati va ulardan foydalanish imkoniyatlari.

6. Abduraxmonov D.M. Farg‘ona viloyatining landshaft tuzilmalari va morfologik birliklari